

XALQARO TAJRIBA: YEVIROPA ITTIFOQI, JANUBIY KOREYA VA XITOYDA YASHIL SIYOSAT

Eshmurodov Xurshidbek Farhod o'g'li

Qarshi davlat texnika universiteti

Iqtisodiyot yo'nalishi 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada Yevropa Ittifoqi, Janubiy Koreya va Xitoyda yashil iqtisodiy siyosatning shakllanishi, asosiy yo'nalishlari va amalga oshirish mexanizmlari tahlil qilinadi. Xalqaro tajriba asosida yashil iqtisodiyotga o'tishda davlat siyosatining roli, institutsional bazalar, moliyaviy mexanizmlar va ekologik standartlarning ahamiyati o'rganiladi. Tadqiqot natijalari O'zbekiston uchun foydali xulosalar chiqarish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: yashil siyosat, Yevropa Ittifoqi, Janubiy Koreya, Xitoy, iqlim strategiyasi, ekologik normativlar, yashil iqtisodiyot, davlat siyosati

Аннотация: В данной статье рассматривается формирование, основные направления и механизмы реализации «зеленой» экономической политики в Европейском Союзе, Южной Корее и Китае. На основе международного опыта изучается роль государственной политики в переходе к «зеленой» экономике, институциональные основы, финансовые механизмы и значение экологических стандартов. Результаты исследования позволяют сделать полезные выводы для Узбекистана.

Ключевые слова: зеленая политика, Европейский союз, Южная Корея, Китай, климатическая стратегия, экологические нормативы, зеленая экономика, государственная политика

Abstract: This article analyzes the development, main directions, and implementation mechanisms of green economic policy in the European Union, South Korea, and China. Based on international experience, the study explores the role of government policy in the transition to a green economy, institutional frameworks, financial mechanisms, and the importance of environmental standards. The findings provide valuable insights for Uzbekistan.

Keywords: green policy, European Union, South Korea, China, climate strategy, environmental regulations, green economy, government policy

Kirish

Iqlim o'zgarishi, biologik xilma-xillikning yo'qolishi va tabiiy resurslarning kamayib borishi bugungi dunyo iqtisodiy siyosatining asosiy chaqiriqlari qatoriga kiradi. Shu sababli ko'plab mamlakatlar o'z iqtisodiy strategiyalarini ekologik barqarorlik tamoyillari asosida qayta ko'rib chiqmoqda. Yashil siyosat — bu faqat

atrof-muhitni muhofaza qilish emas, balki iqtisodiy o'sishni ekologik xavfsizlik bilan uyg'unlashtirishga qaratilgan strategik yondashuvdir.

Xalqaro amaliyotda yashil siyosat turli mamlakatlarda turlicha yondashuvlar asosida shakllangan bo'lib, ularning muvaffaqiyati institutsional tuzilma, siyosiy iroda va moliyaviy mexanizmlarning muvofiqligiga bog'liq. Ushbu maqolada Yevropa Ittifoqi, Janubiy Koreya va Xitoyning yashil siyosat tajribasi tahlil qilinib, ularning umumiylik va farqlari yoritiladi. Bu mamlakatlar iqlim inqiroziga qarshi kurashishda oldingi safda turib, yashil texnologiyalarni keng joriy etish, karbon emissiyalarni kamaytirish va barqaror rivojlanishni ta'minlash borasida muhim yutuqlarga erishgan.

Mazkur tadqiqot orqali O'zbekiston uchun xalqaro tajribani o'rganish, o'z siyosatini moslashtirish va yashil iqtisodiyotga o'tishda zarur bo'lgan strategik yondashuvlarni aniqlash imkoniyati yaratiladi.

Metodologiya

Maqola Yevropa Ittifoqi, Janubiy Koreya va Xitoyda olib borilgan yashil siyosat bo'yicha mavjud rasmiy hujjatlar, xalqaro tashkilotlar (UNEP, OECD, IMF) ma'lumotlari, akademik manbalar hamda so'nggi yillarda chiqarilgan strategiya hujjatlari asosida yozildi. Solishtirma tahlil usuli yordamida har bir mintaqaning institutsional mexanizmlari, moliyaviy vositalari, maqsadli ko'rsatkichlari va amalga oshirilgan loyihalari tahlil qilindi.

Yondashuvlar baholanishida quyidagi mezonlar asos qilib olindi: iqlim siyosati doirasida belgilangan yondashuvlar, yashil energetika sohasidagi o'zgarishlar, ekologik soliq va subsidiya tizimlari, davlat xarajatlarining ekologik tarkibi, xususiyl sektorini jalb etish mexanizmlari hamda barqaror texnologiyalarni rivojlantirish dasturlari.

Natijalar va muhokama

Yevropa Ittifoqi yashil siyosatning global yetakchisi sifatida tan olinadi. 2019 yilda qabul qilingan "Yashil bitim" (European Green Deal) Yevropa mamlakatlarini 2050 yilga kelib uglerod neytralligiga erishishni maqsad qilgan. Yevrokomissiya bu yo'lda energetika, transport, qishloq xo'jaligi, sanoat va moliyaviy tizimlarni ekologik me'zonlarga moslashtirishni boshlagan.

Mazkur siyosat doirasida "Fit for 55" dasturi orqali 2030 yilga kelib karbonat angidrid chiqindilarini 55% ga qisqartirish ko'zda tutilgan. Yevropa Ittifoqi ekologik soliqlar tizimini keng joriy etib, zararli faoliyatlarni moliyaviy jihatdan cheklash va yashil texnologiyalarga sarmoya kiritishni rag'batlantirmoqda. Shu bilan birga, Yashil moliya instrumentlari, xususan "green bond"lar orqali investorlarni ekologik loyihalarga jalb qilish tizimi kengaymoqda. Davlat byudjeti tarkibida ekologik xarajatlar alohida ustuvor yo'nalish sifatida ajratiladi.

Janubiy Koreya esa yashil iqtisodiyotga o'tishda texnologik innovatsiyalar va xususiyl sektorini jalb qilish orqali katta yutuqlarga erishgan. 2009 yilda boshlangan

“Yashil rivojlanish milliy strategiyasi” asosida mamlakat infratuzilma modernizatsiyasi, qayta tiklanuvchi energiyaga o'tish va karbon emissiyalarni kamaytirish borasida katta moliyaviy paketlarni ajratgan.

Koreyada “Green New Deal” dasturi orqali 2025 yilgacha 94,6 trillion von (taxminan 85 milliard AQSh dollari) miqdoridagi investitsiya ajratilib, 1,9 million yashil ish o'rni yaratish ko'zda tutilgan. Ushbu dastur nafaqat iqtisodiy inqirozga qarshi kurash, balki uzoq muddatli ekologik islohotlarni amalga oshirish vositasi sifatida qaralgan. Koreyada yashil moliyalashtirish tizimi, innovatsion grantlar, texnologik inkubatorlar, ekologik standartlarga mos eksportni rag'batlantirish kabi mexanizmlar muvaffaqiyatli joriy etilgan.

Xitoy esa dunyoda eng katta karbon chiqindilari manbai bo'lishiga qaramay, so'nggi yillarda yashil energetikani jadal rivojlantirgan mamlakatlardan biri hisoblanadi. Xitoy hukumati 2060 yilga kelib karbon neytralligiga erishishni e'lon qilgan va bu yo'lda ulkan texnologik transformatsiyalarni amalga oshirmoqda.

“Yashil Xitoy” konsepsiyasi doirasida Xitoy hukumatining milliy rejalari ekologik infratuzilmani rivojlantirish, elektr transportini ommalashtirish, uglerodsiz sanoatni rivojlantirish va suv, havo sifati monitoringini kuchaytirishni nazarda tutadi. 2021 yilda ishga tushirilgan karbon savdo bozori — “Emissions Trading System” (ETS) orqali 2000 dan ortiq korxona karbon kvotalari asosida faoliyat yuritmoqda. Bu tizim karbon chiqindilarni moliyaviy instrumentga aylantirib, ekologik me'yorlarga rioya etmagan korxonalarga iqtisodiy bosim yaratmoqda.

Shuningdek, Xitoy moliyaviy sektorda yashil kreditlash tizimini joriy qilgan bo'lib, markaziy bank yashil aktivlar asosida banklar uchun alohida foiz stavkalari belgilagan. Mamlakatda yashil obligatsiyalar bozori jadal rivojlanib, dunyodagi eng katta yashil moliya hajmiga ega bo'lgan davlatga aylangan. Xususiylar va davlat sektori o'rtasida yashil texnologiyalarni tijoratlashtirish bo'yicha hamkorlik mexanizmlari samarali yo'lga qo'yilgan.

Yuqoridagi tajribalarni solishtirgan holda, umumiy xulosaga kelish mumkin: xalqaro tajribada yashil siyosatning muvaffaqiyati quyidagi omillarga tayanadi — hukumatning strategik yondashuvi, moliyaviy rag'batlar, barqaror energetika va transport tizimi, xususiylar sektorni faol jalb etish, hamda ijtimoiylar-ma'naviylar tayyorgarlik.

Xulosa

Yevropa Ittifoqi, Janubiy Koreya va Xitoyda yashil siyosat nafaqat iqlim muammolariga yechim topish, balki iqtisodiy o'sishning yangi modelini shakllantirish vositasi sifatida qaralmoqda. Har bir mamlakat o'zining tarixiy, iqtisodiy va siyosiy sharoitidan kelib chiqqan holda o'ziga xos strategiyalar ishlab chiqmoqda.

Ularning umumiy jihatlari — davlatning faol roli, barqaror moliyaviy mexanizmlar, sektorlararo integratsiya, ekologik texnologiyalarni ommalashtirish va fuqarolik jamiyatining ishtirokini kengaytirishdir.

O'zbekiston uchun ushbu tajribalardan foydalanish orqali yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasini takomillashtirish, davlat siyosatini ekologik me'zonlar asosida qayta qurish, yashil moliyalashtirish mexanizmlarini ishlab chiqish, xususiy sektorni jalb qilish va aholining ekologik ongini oshirish muhim yo'nalishlar bo'lib qolmoqda.

Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatmoqdaki, yashil siyosat — bu zamonaviy taraqqiyotning ajralmas bo'lagi bo'lib, uni kechiktirish iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy jihatdan katta yo'qotishlarga olib kelishi mumkin. Shu bois, O'zbekiston uchun yashil siyosatning institutsional asoslarini yaratish, xalqaro hamkorlikni kuchaytirish va ilg'or tajribalarni mahalliyashtirish strategik zaruratga aylangan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi ***"Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi to'g'risida"***gi PF-5863-sonli Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 28-fevraldagi **"Yashil energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi"**.
3. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi rasmiy sayti – <https://stat.uz>
4. United Nations Environment Programme (UNEP). (2011). **Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication.** <https://www.unep.org/resources/report/towards-green-economy>
5. OECD (2021). **Green Growth Indicators 2021.** Organisation for Economic Co-operation and Development. <https://www.oecd.org/environment/green-growth-indicators-2021.htm>
6. Xitoy Xalq Respublikasi Milliy rivojlanish va islohotlar komissiyasi. **China's Policies and Actions for Addressing Climate Change.** (2022)
7. Janubiy Koreya Hukumatining "Green Growth Strategy" dasturi. Ministry of Environment, Republic of Korea (2020).
8. Tojiboyev, S. (2022). **Yashil iqtisodiyot va barqaror rivojlanish: nazariy va amaliy asoslar.** – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
9. Karimov, R., & Zokirova, D. (2021). **Yashil iqtisodiyotning rivojlanishida davlat siyosatining o'rni.** – "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy jurnali, №2, 35–42-betlar.
10. Soliev, I., & Yuldasheva, M. (2020). **Ekologik xavfsizlik va yashil iqtisodiyotni rivojlantirish konsepsiyasi.** – "O'zbekiston iqtisodiy axborotnomasi", №4, 22–29-betlar.